

mely szaklapban szándékoskodom beszámolni, mint ezen folyóiratban, a hol kizárólag iskolai hasznavehetőségét akartam kiemelni s ez alapon ajánlani minden érdeklődőnek figyelmébe. Egy kifogásomat mégsem hallgathatom el, t. i. hogy egyazon cikkben a latin szók, sokszor egymás mellett, kétféle írásmód szerint vannak közölve, teszem: nunci^{us} és nuntius, condicio és conditio, negligens és neglegens stb. Végül sajtóhiba sokkal több akad annál a soknál is, a mennyit a könyv végén olvashatni.

BÓDISS JUSZTIN.

Német stílus-gyakorlatok. A középiskolák felső osztályai számára. Szerkesztette *Endrei Ákos*, főgymnasiumi tanár. Harmadik javított kiadás. Ára 1 frt 20 kr. Budapest, 1897. Lampel Róbert (Wodianer F. és fiai.)*

Endrei könyve ez új, harmadik kiadásában a következő részekre tagozódik: I. Bevezetés, «mely a német nyelv és stílus némely sajátosságát fejtegeti.» (1—20. l.) II. A magyarból németre való fordításnak szánt darabok, (21—139. l.); e rész befejező szakaszaként «a stilisztikai, retorikai és poetikai anyag rövid összefoglalása», (a 140—150. l.), végül III. a szótár 151—173. l., «mely a szövegben *gal jelölt szólásmódoknak és nehezebben fordítható kifejezéseknek jegyzéke», illetőleg az *aequivalens* német kifejezésének tára. — Miként e felsorolásból látható, a könyv felosztása nem mutat fel lényegesebb változást; teljesen új azonban benne a II. rész befejező szaka, melylyel «az Utasítások által követelt német nyelvű összefoglalást» akarta szerzőnk megkönnyíteni. Véleményem szerint Endrei könyvének e bővülése nem jelenti egyuttal értékben való növekedését is. Nagy tudósnak és művésznek kellene annak lenni, ki pl. másfél lapnyi terjedelmen a prózai írásművek elméletét, vagyis az egész retorikát, sőt még, miként arra szerzőnk törekszik, a németektől való műveltetésük történetét is kifogástalanul akarná adni. Pedig, ha valakinek, akkor a tanulóknak mindig csak a javából kell nyújtánunk. Nem a szerző hibája, hogy ilyen csekély térre korlátolva ezt el nem érhetette, — hogy anyaga, melyet e szakaszban elsősorban magyar fordításra, de, miként az Utasításokra való hivatkozás előadja, egyuttal az irodalmi tárgyi ismeret bővítése végett nyújt, a legtöbb helyen: nem egyéb rideg száraz nomenklaturánál, irodalmi leltározásnál. A regény és novella tárgyalása, pl. összesen egy fél oldalra terjed, de e szűk határok közt a regény és novella definitióján kívül csodás kaleidoskopban egy fényes sereg vonul el szemünk előtt; megnyitja Csontos Szig-

* Hivatalos bírálat.

frid, az utócsapatban Auerbach és Heyse vonulnak; a sereg zömében ott látjuk Zesen Fülöpöt, Wielandot, Goethet, Freytagot stb., mindegyiket egy-egy jeles alkotásának megemlítésével! A mogyoróhéjba szorított irodalmi tanítás egy másik elrettentő példája a drámát ismertető részben a következő passus: Schiller után a tragoediában főleg Grillparzer, a bohózatban Kotzebue, a drámában legujabban Sudermann tűnt ki!!! Hozzájárul még a tárgyi szempontból sok helyütt kifogásolható osztályozás is, mint pl. a legutóbb említett példánál és egyéb helyütt, valamint néhány kiigazításra szoruló adat. Ilyen helyek pl., a hol a szerző azt állítja, hogy a *Faust-monda germán mythikus eredetű* (144. l.), a hol Gudrunnak *három* kérőjéről beszél. (145. l.), a hol Bürgernek *Lied vom braven Mann* cz. költeményét (146. l.) *sötét tágyunak* mondja. Tévesen nevezi meg szerzőnk a Luisa költőjét: Voss nem *Frigyes*, hanem János Henrik névre hallgatott; nem helyesen fejezi ki magát szerzőnk, tanítván, hogy a romantikus éposz nem a nemzeti mondából, hanem a középkori lovagkorból meríti tárgyát; hát a hol összeesik a két elem, teszem a *Chanson de Roland*-ban? nem *Reinecke Fuchs* (kétszer is) a helyes írásmód, hanem *Reineke*; a 148. lapon azt olvassuk, hogy Németországban, *mint mindenütt a prózába feloldott lovageposzból állott elő a regény*. Hát a hol nem volt lovageposz? stb. stb. Tekintettel tehát a térszúke folytán természetesen beállott kivonatszerű rövidsége és hézagosságra, melynél fogva e fejezet nem nyújt kifogástalan substratumot az összefoglalásra, a III. kiadás e gyarapodását nem tartom a könyvre nézve előnyösnek.

A Bevezetés, valamint a tulajdonképeni anyagot nyújtó középső rész Szótári függelékével együtt nem ment át lényegesebb változáson. A Szótári rész gondosan simul a felvett olvasmányanyaghoz és adataiban megbízható támaszául szolgálhat a növendéknek. Az alfabetikus sorrendje ellen van kifogásom; az *á*-t és *é*-t nem tekinti ugyanis szótári külön magánhangzónak, hanem a velöki kezdődő szókat az *a*-sok közé szúrja. — Magukban a fordítási gyakorlatokban, miként azt a könyv előző bírálatai is kimutathatták, szerzőnk kellő tárgyi gazdagság és csoportosítás mellett a formális nehézségek fokozatosságára is tekintettel van. Legbecsesebb részeinek mindenesetre a tárgyalt német olvasmányhoz fűződő darabokat tekintem, kétségtelen, hogy a kiszemelt tartalmi összefoglalások nem egye helyett classikusabbat is kereshetett volna ki a rendelkezésünkre álló gazdag tárházból. Így pl. Kobersteinét Iphigeniáról, legalább egy részletét; bizonyára a formális nehézségek birták rá a szerzőt, hogy legtöbbször maga üsse nyélbe a tartalmi elmondást.

A Bevezetés, mely a fordításokhoz akar bevezető tanulmányt és egyúttal szükség esetén utasítást adni, egészben véve szintén megállja.

helyét. Néhány tévedést azonban itt is jó lesz kiigazítani. *Die Wartburg* csak az ódon vár neve, nem pedig valami helysége (nem lehet tehát például felhozni arra, hogy a nőnemű helynevek elé kiteszszük a névelőt); e szabály csak az országnevekre áll. *Kraut*-nak egyesszámban is megvan a fő, gyógyítófű jelentése, nemcsak többesben. Hogy kerülnek *Weihnachten*, *Pfingsten*, *Ostern* és *Ferien* ama szavak csoportjába, melyeknek a többesben más genus-szal más a jelentésük? *Vor den Augen halten* nem sikerült példa annak illusztrálására, hogy a németben a páros testrészeket a többesszámban szoktuk használni. A 9. pont látszólagos ellentétben van az 5.-el, a minnek persze a fogalmazás a hibája. A 10. pont (8. l.) szerint vannak magyar főnevek, melyeket a német csak *körülírással* tud kifejezni: pl. *zuhatag*: *Wasserfall*, zápor: *Platzregen*, temető: *Friedhof*. — Egyik sem körülírás. — Ugyancsak a 8. lapon olvassuk, hogy *Uhr* és *Stunde* *synonymák*, holott *Uhr* *synonymája* *Zeitmesser*, *Stundenzeiger*, vagy ilyesmi volna. — Mit jelent ez: «*Die Blume*, (*diszvirág*), *die Blüthe* (*virágzat*)? — 20. pont: *Mértékneveket nem szoktak a tőszámszavak után többesbe tenni*: pl. *Fünftausend Mann*. — Nem helyesen fordít szerzőnk a 32. pontban: *Es dürfte zu spät sein*: *Már nagyon késő lehet*. Kétes értékű az ilyen tanítás is: *auf* (*ra, re*) *legtöbbször helyi jelentéssel*, *an* (*ra, re*) *nagyobbára elvont jelentéssel*; hibás felfogásra adhat alkalmat az 59. pont; kissé naív fogalmazású, a tanuló szempontjából is, a 78., de különösen 79. pont, mely utóbbi így hangzik: *Vannak mind a magyar, mind a német nyelvben nagy számmal u. n. szólásmódok*. — Mennyiben más szerkezetű e két kifejezés: *Egyetlen jószágunk* — *Unsere einzige Habe*? (78. pont). Ugyanezen pontban: *Was zu thun* — *mit volt mit tenni*, helyesen *Was thun*.

Mint hogy e könyv több éven át forog a tanuló kezén, kívánatos volna csekély (10 kr.) ártóbblet mellett kötött példányokat adni.

Mindent összegezve, véleményem a következő:

Bár az újonnan beszúrt szakasz, a stilisztikai, retorikai és poetikai összefoglalás, nem sikerült, tekintettel a könyv zömének, a tulajdonképeni Stílusgyakorlatoknak és a hozzá kapcsolt Szótárnak, nemkülönben — csekély hibái dacára — a Bevezető résznek használható voltára, az Endrei-féle könyvet 3-ik kiadásban is középiskolák számára engedélyezhetőnek tartom.

TIMÁR PÁL.